

UDK 371.38:069

Prihvaćen 15. listopada 2013.

Dimenzije učeničke percepcije muzejskih sadržaja i dob učenika

Tamara Kisovar-Ivanda
Sveučilište u Zadru
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sažetak

U radu je predstavljeno istraživanje povezanosti dimenzija percepcije muzejskih sadržaja i aktivnosti i dobi učenika. Navedena je povezanost promatrana na temelju istraživanja dimenzija učenikih percepcija u skupini 431 učenika iz drugih i četvrtih razreda osnovnih škola u Zadru, Benkovcu i Privlaci. Značajke percepcije učenika u muzejskom okruženju proučene su u Muzeju antičkog stakla u Zadru. U istraživanju je korištena kombinirana metodologija. Kvantitativni su podatci prikupljeni anketnim upitnikom, a kvalitativni slobodnim pisanim iskazima i crtežima učenika te iskazima njihovih učitelja, prikupljenim polustrukturiranim intervjuima. U zaključku je rada objašnjena povezanost između učeničke percepcije muzejskih sadržaja i aktivnosti i dobi učenika u situaciji ujednačenog, dobno nediferenciranog poučavanja, kakvo je provođeno u muzejskom okruženju tijekom istraživanja.

Ključne riječi: dimenzije percepcije muzejskih sadržaja, dob učenika, dobno diferencirana muzejska komunikacija.

Uvod

Početni poticaj za naše promišljanje pedagoškog diferenciranja muzejskih aktivnosti bila je činjenica da muzejski kustosi svoje obrazovne aktivnosti najčešće samo okvirno dobno diferenciraju usmjeravajući ih prema mladim posjetiteljima (djeci, mladeži) i odraslim posjetiteljima muzeja. Suvremena muzejska praksa teži ka osnaživanju suradnje muzeja i škole te tako neprecizno dobno diferenciranje muzejskih aktivnosti biva sve manje prihvatljivo. Škole, u trenutku kurikulumskih strukturiranja vlastita djelovanja, suradnji s muzejskim ustanovama također pridaju velik značaj. Prema Previšiću (2007) izradom kurikulumskih okvira i standarda, s jedne se strane osiguravaju vrijedni sadržaji vlastite i svjetske kulture te načini njihove pedagoške realizacije, ali, s druge strane ostavljaju dovoljno prostora i mogućnosti za fleksibilno ugrađivanje i drugih diferenciranih znanja i sposobnosti djece i mladih. To nas upućuje na zaključak da bi učeničke muzej-

ske posjete trebalo vezati za kurikulumске ciljeve i sadržaje. Ipak, način na koji učitelji stvaraju poveznice muzejskog posjeta i kurikuluma vrlo je individualan. On ovisi o muzejskoj ponudi, ali i načinima na koje učitelji koriste tu ponudu promišljajući svoje vlastite nastavne i izvannastavne zadaće. Tako shvaćena provedba kurikulumskih zadaća otvara nove mogućnosti stvaranja nastavnih i izvannastavnih situacija u kojima se prožimaju muzejski i nastavni sadržaji. U navedenom kontekstu značajnima postaju i različiti oblici didaktičkog strukturiranja kako muzejskih tako i na muzej usmjerenih nastavnih aktivnosti.

Stoga je naše istraživanje usmjereno prema pitanjima povezanosti dimenzija percepcije muzejskih sadržaja i aktivnosti i dobi učenika, što sagledavano u svjetlu školske pedagoške prakse dobiva na važnosti pri modeliranju muzejskih aktivnosti usmjerenih na kurikulumске ciljeve i sadržaje. Spoznaje o dimenzijama percepcije muzejskih sa-

držaja i aktivnosti pojedine učeničke dobi mogu biti dragocjene u nastojanjima preciznijeg dobno diferenciranog oblikovanja muzejskih aktivnosti. Pri preciznom dobno diferenciranom oblikovanju muzejskih aktivnosti učenici mlađe školske dobi više nisu jedinstvena dobna kategorija, već u njoj uočavamo nekoliko podkategorija. Upravo su zato u ovom istraživanju uspoređivani rezultati promatranja dimenzija percepcije muzejskih sadržaja i aktivnosti u okviru skupina učenika drugih i četvrtih razreda osnovne škole, kao različitih dobnih podskupina učenika ranije školske dobi.

Muzej i učenici mlađe školske dobi

Muzej pruža učenicima mogućnosti upoznavanja sa svijetom i istraživanja različitih novih ideja. Djeca dolaze u muzej sa širokim spektrom interesa i načina učenja kojima daju prednost, što obvezuje i učitelje i muzejske kustose na pripremanje različitih strategija i težnji ka optimalnim uvjetima za smisljeno učenje. Prema Piscitelli, Everett i Weier (2003, 11) djeca u svijetu muzeja iskazuju brojne osobine, koje ih čine motiviranim učenicima, a njihovo učenje čine dinamičnim. Navedeni autori navode sljedeće osobine učenika mlađe školske dobi: energičnost, visoka razina sposobnosti, radoznalost, aktivnost, multi-osjetilnost, sklonost istraživanjima, zaigranost, sklonost ka učestalom postavljanju pitanja, bogatstvo ideja, obrazovljivost (prijemчивost na obrazovne sadržaje), komunikativnost, kreativnost, neovisnost, sklonost ka stvaranju vlastitih pristupa (koncepta).

Piscitelli, Everett i Weier (2003) su tijekom istraživanja uočili da su neka djeca tijekom prvog muzejskog posjeta izrazito aktivna, da se zagriju, zacrvne i oznoje. Zanimalo ih što se zapravo događa tijekom učenja kod djece zaokupljene učenjem do te mjere da dolazi do takvih tjelesnih manifestacija. Zaključuju da misaone aktivnosti, potpomognute pokretima i praktičnim radnjama dovode do intenziviranja procesa učenja. Upućuju na istraživanja Rennie i McClafferty (1996) koji zaključuju da se praktične aktivnosti najčešće izjednačuju s perceptivnim istraživanjima, ali dječjem istraživačkom iskustvu smisao daje tek proces u kojem oni svoje praktične aktivnosti umno analiziraju. Koncept *kinestetičkog mišljenja*, prema istim autorima,

opisuje procese do kojih dolazi tijekom učenja s integriranim tjelesnim aktivnostima, pri čemu djeca angažiraju um, tijelo i ruke. Za učenike rane školske dobi, čije je učenje u velikoj mjeri konkretno i osjetilno, kinestetičko mišljenje ima velike prednosti. Rukovanje predmetima i materijalima, ističu Piscitelli, Everett i Weier (2003, 14), dopušta neočekivana otkrića, razvija osjećaj za povoljan trenutak, aktualnost i potrebu trenutnog djelovanja. Djeca razmišljaju o stvarima koje dodiruju i u koje se mogu projicirati u fizičkom smislu. Velikom količinom osjetilnih podražaja, kroz taktilna i kinestetička iskustva, produljuje se dječja pažnja, stvara potpunija slika predmeta i podupire retencija informacija. Spomenuti autori, nadalje, navode da i emocionalni aspekt kinestetičkih iskustava utječe na retenciju ideja s kojima se učenik tijekom muzejskog posjeta susreće. Tijekom fizičkih aktivnosti djeca mogu osjetiti uzbuđenje, radost, frustraciju, osnaženje, uspjeh ili ušhit. Tjelesna aktivnost ima usmjeravajuću ulogu, povezujući osjetilne podražaje i emocije (Wright, 2000, prema Piscitelli, Everett i Weier, 2003). Tjelesne i emocionalne veze s predmetom povećavaju intenzitet pamćenja i iskustva učenja.

Sljedeći model kontekstualnog učenja u muzeju, Kelly i Groundwater-Smith (2004) navode specifične zahtjeve prema muzeju kao ustanovi, kada se on želi odrediti kao mjesto učenja djece školskog uzrasta. Zahtjeve povezuju s različitim aspektima dječjih potreba. Definirajući kriterije koje mora ispunjavati učenju prilagođeni muzej, spomenuti autori navode četiri vrste specifičnih čimbenika: 1. spoznajni čimbenici, 2. psihofizički čimbenici, 3. socijalni čimbenici te 4. emocionalni čimbenici.

Spoznajni su čimbenici značajni jer bi, s ciljem maksimalnog poticanja učeničke aktivnosti, učenicima trebalo omogućiti spoznavanje temeljnih ideja vezanih uz izložke, njihove strukture i funkcije, omogućiti postavljanje pitanja, rukovanje predmetima ako je to moguće, pobliže upoznavanje izložaka, raspolaganje informacijama iz više izvora i to na učeničkoj dobi primjerenom stilu izražavanja, kao i poticanje spoznaje putem različitih osjetila.

Psihofizički čimbenici ukazuju na potrebu osiguravanja ugodnog i sigurnog okruženja za učenike, kao i slobodno kretanje prostorom, bez pre-

velikog broja ograničavajućih zabrana. Rasvjeta i arhitektonski dizajn prostora treba biti prilagođen dobi i psihofizičkim potrebama učenika.

Socijalni su čimbenici značajni jer djeca, osobito u situacijama informalnog učenja, vole učiti s prijateljima. Iako su svjesni činjenice da je muzejski posjet osmišljen od strane njihovih učitelja, oni bi voljeli imati mogućnost što manje konvencionalnog stila učenja, učeći od vršnjaka i zajedno s njima. Žele se pri tom zabavljati i uživati u muzejskom okruženju.

Emocionalni čimbenici ukazuju na činjenicu da dobi primjerena muzejska zbirka emocionalno angažira učenike. U slučaju neadekvatne prezentacije izložaka, djeca ne mogu uspostaviti emocionalnu vezu s muzejskim sadržajima. Ponekad se, u slučaju neprimjerenih sadržaja, može pojaviti i osjećaj straha ili odbojnosti.

Tijekom provođenja našeg istraživanja navedenim je dimenzijama muzejskog iskustva, dodana i dimenzija interakcije učenika s njihovim učiteljima jer se ovo istraživanje, za razliku od prethodno navedenih, odnosilo i na školski i na muzejski kontekst. Promišljanje različitih dimenzija učeničke percepcije muzeja u našem je istraživanju bilo usmjereno i na traženje puteva prema uklanjanju barijera koje, u životnim razdobljima koja će kasnije uslijediti, često dovode do izbjegavanja posjeta muzeju, onemogućujući tako dimenziju cjeloživotnog informalnog (samopokrenutog i samoregulirajućeg) obrazovanja u onom njegovom aspektu koji se odnosi na obrazovanje u muzejima. U tome smo kontekstu bitnim smatrali i proučavanje međudonosna učeničke motivacije i dimenzija njegove percepcije muzejske ustanove, njezinih sadržaja i aktivnosti.

Motivacija i dimenzije učeničke percepcije muzejskih sadržaja

Motivacija je značajan čimbenik informalnog učenja. Ona utječe na odluke učenika o tomu hoće li se uključiti u neku aktivnost, koliko je vlastitog truda pripravan u nju uložiti te uolikoj će mjeri u njoj uživati. Falk i Dierking (2000, 73) drže kako u kontekstu informalnog učenja, u kojemu ljudi uče prema vlastitom izboru, nije moguće razumje-

ti učenje ako pritom ne razumijemo individualnu motivaciju za njega.

Većina posjetitelja doživljava muzeje kao mjesta zabave i opuštanja kojima obogaćuju vlastito iskustvo i u kojima sudjeluju u društvenim događajima bez posebnog određivanja obrazovnih ciljeva i zadataka. U muzejima učimo slobodno. Očekujemo ugodna i poticajna iskustva, prilagođena našim potrebama i spoznajnim mogućnostima jer muzejski se posjetitelji međusobno razlikuju prema vrstama i razinama znanja s kojima dolaze u muzej, socijalnoj sredini iz koje dolaze, interesima, očekivanjima i potrebama. Stoga Serell (1996) ističe da bi se muzejske aktivnosti trebale temeljiti na motivaciji posjetitelja, osjećaju zadovoljstva i zadovoljenja njihove osobne radoznalosti, izgrađivanju samopouzdanja u svrsishodnom korištenju vještina, zadovoljenju posjetiteljevih očekivanja i naposljetku dobivanju pozitivnih povratnih informacija o svemu navedenom. Rheinberg (2004, 14) motivaciju definira kao aktivirajuće usmjeravanje trenutačnih životnih akcija koje vode k cilju koji se smatra pozitivnim. U tom usmjeravanju sudjeluju vrlo različiti procesi u ponašanju i doživljavanju.

Za ovo je istraživanje ključno razjasniti tip motivacije koji pokreće aktivnosti zbog osjećaja zadovoljstva učenika, bez obzira na neka konkretna postignuća ili rezultate. Riječ je, naravno, o intrinzičnoj ili unutarnjoj motivaciji. Rheinberg (2004, 129) motivaciju određuje kao djelovanje osobe na temelju vlastitog poriva te kada se neko ponašanje događa samo po sebi, dok sve one aktivnosti koje su potaknute ciljevima ili događajima određuje ekstrinzičnima.

Govoreći o intrinzičnoj motivaciji Packer (2006) uvodi pojam učenja iz zabave (orig. learning for fun). Pritom govori o aktivnostima informalnog učenja u koje se ljudi ne uključuju zbog traganja za nekim određenim informacijama, već zbog samog iskustva učenja koje su procijenili ugodnim i vrijednim. Autor, nadalje, ističe kako učenika možemo smatrati intrinzično motiviranim ako njegov interes traje i nakon situacije koja je motivaciju pokrenula te nakon provedenog istraživanja učenja iz zabave svoja zapažanja sažima u pet temeljnih teza: 1. učenje iz zabave temeljeno je na otkrivanju, umnom poticanju i uzbuđenju, 2. učenje treba biti

ugodno, 3. posjetitelji su nesvjesno privučeni iskustvom učenja, 4. četiri osnova uvjeta dovode do učenja iz zabave te 5. učenje iz zabave transformativno je iskustvo.

Učenje iz zabave obuhvaća mješavinu otkrivanja, umnog poticanja i uzbuđenja. Packerovo je istraživanje pokazalo kako su među 40 ponuđenih poželjnih postignuća ovakvog učenja, posjetitelji najvišim ocjenama rangirali zabavu, socijalne kontakte, odmor, obrazovanje i samoispunjenje. Pokazalo se da najviše rangirani pojam zabave uključuje pasivno uživanje (osjećaj sreće i zadovoljstva, osjećaj da smo zaokupljeni nečim ugodnim, osjećaj da se zabavljamo, osjećaj uživanja u aktivnosti) te učenje i otkrivanje (težnja prema boljoj informiranosti, prema umno poticajnim aktivnostima, otkrivanju novih stvari, proširivanju vlastitih interesa).

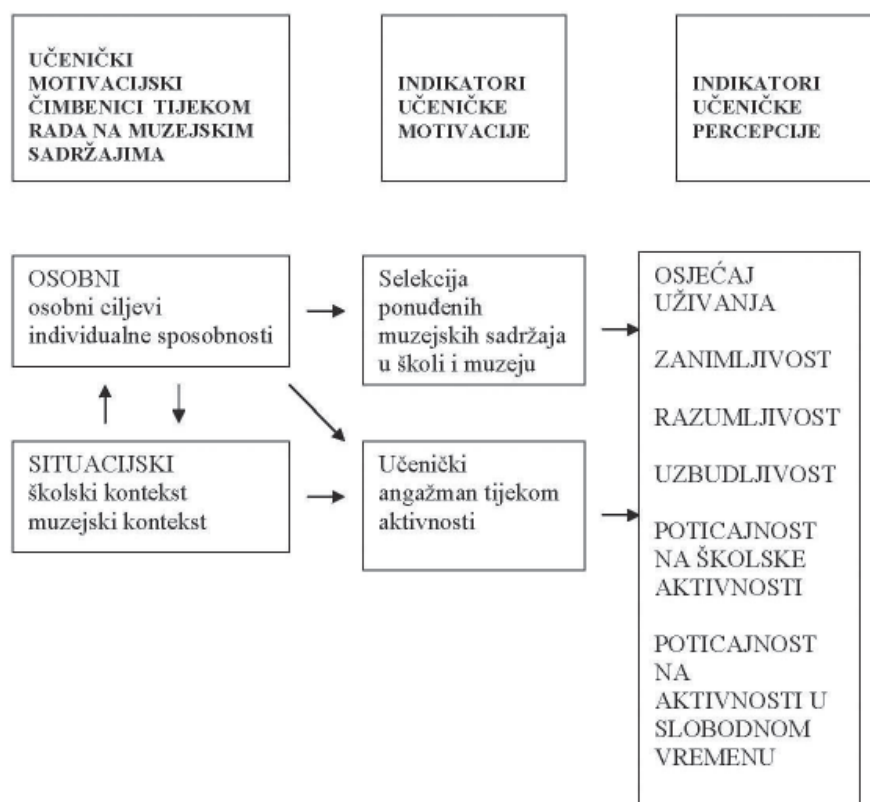
Većina posjetitelja muzeja misli kako učenje mora ponajprije biti ugodno. Ispitanici su najčešće izjavljivali da učenje u muzeju treba biti ugodan na-

čin provođenja slobodnog vremena dovodeći tako u prvi plan dimenziju uživanja u aktivnosti učenja.

Iako većina posjetitelja ne dolaze u muzej s namjerom učenja, oni ipak traže iskustva koja uključuju učenje ili bivaju nesvjesno privučeni takvim iskustvima.

Posjetitelji identificiraju četiri osnovna uvjeta koja dovode do iskustva učenja iz zabave. Packer ih navodi sljedećim redoslijedom: osjećaj otkrivanja i fascinacije, višeosjetilno poticanje, osjećaj laganog odvijanja aktivnosti (bez posebnog napora) i mogućnost izbora.

Posjetitelji ocjenjuju učenje iz zabave kao potencijalno transformativno iskustvo te visoko vrijednuju transformativna iskustva kao težnju za iskustvima koja utječu na promjene u njihovim životima, koja proširuju njihove vidike, razvijaju njihove sposobnosti, izazivaju osjećaje čuđenja, ljepote i divljenja. U tom je smislu svako učenje transformativno jer sam pojam učenja uključuje promjenu osobe koja uči.

Prikaz 1 Motivacijski čimbenici i učenička percepcija muzejskih aktivnosti (Kisovar-Ivanda, 2012)

U teorijskom smo dijelu istraživanja nastojali (prikaz 1) motivacijske čimbenike raščlaniti na dvije skupine: osobne i situacijske čimbenike, polazeći od pretpostavke o njihovoj povezanosti s dimenzijama učeničke percepcije promatranima tijekom rada na muzejskim sadržajima u školskom i muzejskom prostoru. Kako bi se djelovalo u pravcu poticanja samostalnog i dragovoljnog informalnog učenja, tijekom našeg istraživanja težilo se afirmiranju motivacijskih čimbenika navedenih u prethodno opisanom kontekstu razmatranja značajki učenja iz zabave.

Recentnija istraživanja učeničke percepcije muzeja

Istraživanja odnosa muzeja i obrazovanja u najznačajnijoj su mjeri provedena u Velikoj Britaniji, ponajviše na Sveučilištu u Leicesteru (Moffat i Wollard, 2004, Hooper-Greenhill, 2007). O istraživanjima Griffin, Allen, Rennie, Johstona, Sheppard i ostalih u SAD-u izvješćuju, u svojoj knjizi *In Principle, In Practice: Museums as Learning Institutions*, Falk, Dierking i Foutz (2007). Sva navedena istraživanja bave se uglavnom pitanjima obrazovanja i obrazovnih postignuća, kulturnom i socijalnom ulogom obrazovanja u muzeju, naglašavajući dimenziju socijalne inkluzivnosti muzeja, spominjući, tek usput, poneko pitanje vezano uz doživljaj muzeja i to najčešće u kontekstu muzejskih studija vlastite publike.

Istovremeno, najvjerojatnije pod utjecajem priopćenja iz 1999. (Kelly i sur., 2006) vezanih uz proslavu desetogodišnjice donošenja Konvencije o pravima djeteta (Ujedinjeni narodi, 1989, prema Kelly i sur., 2006), u kojoj se naglašava pravo djeteta da izrazi vlastiti doživljaj situacije u kojoj se nalazi, dolazi do pomaka u promatranju dječjeg doživljaja učenja u svim institucijama formalnog, neformalnog i informalnog učenja. U navedenom kontekstu Kelly i suradnici (2006) ističu da su «dječji glasovi» uglavnom izostali u evaluacijama i planiranjima muzejskih aktivnosti namijenjenih upravo njima. Oni, u Australskim muzejima provode istraživanje usmjereno na dizajn djeci namijenjenih muzejskih prostora. Zanimalo ih je na koji način djeca izražavaju svoje utiske o muzejskom prostoru u kojem borave, na koji način u tom prostoru dolaze do ra-

zličitih informacija i na koji bi ga način mijenjali, kada bi im to bilo omogućeno. Zaključuju da djeca posjeduju kompetencije pružanja, za muzejsku evaluaciju, dragocjenih podatka o osmišljavanju muzejskog prostora. Razumijevanjem i doživljajem muzejskih sadržaja te načinom na koji posjetitelji različitih uzrasta izvješćuju o njima bave se dva istraživanja Research Centre for Museums and Galleries (RCMG, 2001) u Velikoj Britaniji i to iz muzejske perspektive.

Pitanjima percepcije muzeja, u sličnom se kontekstu, bavi i Eilean Hooper-Greenhill (2007), dovodeći istraživanja percepcije muzeja u izvjesnu povezanost sa školom kao ustanovom. Autorica izvješćuje o ispitivanjima doživljaja tijekom učenja u muzeju. Doprinos proučavanju dječje percepcije određenih problema, prezentiranih u muzejskom kontekstu, daju i Sandon, Turner i Foster (2008) ispitujući dječje stavove o bioraznolikosti prašume u Sveučilišnom zoološkom muzeju u Cambridge-u. U svome se radu usmjeravaju isključivo na dječji doživljaj tematike prigodne izložbe (zoološka i ekološka problematika), ne baveći se pri tom aspektima dječjeg doživljaja koji bi se mogli odnositi na muzej kao kontekst učenja i provođenja slobodnog vremena.

Problemom proučavanja dječjeg doživljaja muzeja bave se Crmpotich i Peers (2011) u međunarodnom istraživanju (*Generating New Forms of Knowledge*) provedenom u Kanadi i Velikoj Britaniji. Nastoje različitim oblicima konverzijskih tehnika, u okviru lingvističkog istraživanja, dobiti podatke o emocionalnom utjecaju muzejskih izložaka na dijete. Tofanenko (2011) u Kanadi provodi istraživanje o emocionalnoj reakciji učenika u muzeju tijekom susretanja s traumatičnim povijesnim iskustvima, razmatrajući odgojne i obrazovne posljedice ovakve muzejske komunikacije. Zaključuje da upravo emocionalna iskustva utječu na učeničku odluku hoće li ili neće dijete nastaviti svoju uključenost u muzejsku aktivnost. Istraživanje provodi i u muzejskom i u školskom kontekstu.

U Hrvatskoj se o odgojno-obrazovnoj djelatnosti muzeja počelo ozbiljno raspravljati već krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina 20. stoljeća. Tako je 14. i 15. listopada 1980. godine, u Zagrebu, u Hrvatskom školskom muzeju organi-

zirano savjetovanje *Uloga muzeja u reformiranju odgoja i obrazovanja*. U zborniku su radova *Odgojna i obrazovna uloga muzeja* (izdanom nakon održanog skupa) objavljeni radovi pedagoga, ali i muzeologa i muzejskih djelatnika. Već tada Poljak (1980) ističe potrebu stvaranja zajedničkog programa muzeja i škole, a Peteh (1980) promišlja različite oblike suradnje kulturnih institucija i predškolskih ustanova. U muzeološkom kontekstu Šola (1980) sustavno izlaže preduvjete koje bi muzeji trebali ostvariti za uspješan odgojno-obrazovni rad, Škiljan (1980) ističe komplementarnost djelatnosti muzeja i škola, dok se Košćević (1980) zalaže za sustavno proučavanje muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Heim (1980) sustavno prikazuje pregled bibliografije o odgojno-obrazovnoj djelatnosti muzeja, prezentiravši izbor strane i domaće literature iz knjižnice Muzejskog dokumentacijskog centra, pruživši tako pedagoškoj i muzeološkoj zajednici početkom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća solidnu osnovu za bavljenje problematikom pedagoškog djelovanja u muzejima, naglašavajući pri tom interdisciplinarni (pedagoško-muzeološki) pristup tijekom bavljenja spomenutom problematikom.

Iako u početku nastupaju interdisciplinarno, kasnije se problemi odnosa muzeja i obrazovanja znatno češće javljaju u radovima muzejskih pedagoga, koji po svojoj temeljnoj izobrazbi najčešće dolaze iz različitih temeljnih struka izvan pedagogije. U zbornicima sa skupova muzejskih pedagoga (Hrvatsko muzejsko društvo, 2004, 2006, 2007, 2010) prezentirani su primjeri dobre prakse, kojima je cilj praktičnim modeliranjem muzejskih aktivnosti, idejama i savjetima obogatiti praksu muzejskih pedagoga i tako unaprijediti samu muzejsku djelatnost. Škarić (2011) govori o eksperimentalnoj muzejskoj pedagogiji te, s muzeoloških pozicija, ističe da postav izložbe ima nevjerojatnu snagu djelovanja na posjetitelja, koliko u manipulaciji informacijama toliko i u podršci neprekidnog doživljaja koji rezultira spoznajom i rastom u emocionalnim, duhovnim, moralnim i demokratskim vrijednostima. Autorica time ukazuje na potrebu proučavanja spomenutih vrijednosti kod muzejskih posjetitelja, obraćajući se ponajprije muzejskim pedagozima. Taktilnim doživljavanjem muzejskih izložaka,

usmjerenim na uključivanje osoba s teškoćama s vidom i slijepih osoba u susret s muzejskim artefaktima, bavi se u svome izlaganju Vouk (2011) iz Tiflološkog muzeja u Zagrebu. Njezino je izlaganje, namijenjeno kolegama koji rade na osmišljavanju programa za posjetitelje u muzejima, kako bi razvili svijest o dodiru kao izvoru mnoštva informacija i razvili svijest o tome da uskraćujući upoznavanje predmeta dodirom mnoge osobe lišavamo cjelovitog muzejskog doživljaja. Taktilnoj je percepciji posvećena i cijela muzejsko obrazovna akcija *Dodir* u svibnju 2011. godine (Sušić, 2011), koju je predvodio Tiflološki muzej u Zagrebu, ali se u nju uključio velik broj muzeja diljem Hrvatske.

U pedagojskom su se kontekstu, početkom 21. stoljeća, proučavali potencijali muzeja u baštinskim aspektima nastave kao i baštinskim sadržajima odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama (Raspović, Nenadić-Bilan, 2007). Rosić (2005) pedagošku vrijednost iščitava u zornosti kao bitnoj vrijednosti muzejske zbirke, te u dokumentarnoj vrijednosti izložaka. Likovni pedagozi (Balić Šimrak i sur., 2011) u muzeju vide kontekst obogaćivanja dječjeg likovnog doživljaja i izražavanja, zalažu se za omogućavanje dječjeg kontakta sa svjetski značajnim likovnim djelima, preko posjeta galerijama i muzejima te ističu da se u takvom pogledu na likovno stvaralaštvo ogleda holistički pristup kurikulumu likovne kulture. Učeničkom percepcijom muzejskih sadržaja i njezinom povezanošću s motivacijom i spoznajnim postignućima tijekom nastavnog učenja bavi se Kisovar-Ivanda (2008, 2009, 2012). U tim je istraživanjima uočen pozitivan utjecaj muzejskog iskustva na same motivacijsko-doživljajne procese tijekom školskog učenja.

U svrhu provjere i dopune navedenih teorijskih analiza i istraživanja raznih autora, u nas i inozemstvu, prišli smo vlastitom ciljanom empirijskom istraživanju u našim školama. Naime, iako su u hrvatskoj pedagoškoj literaturi već u drugoj polovici 20. stoljeća uočljivi podaci o proučavanju obrazovnih potencijala muzeja, još uvijek se ukazuje potreba pomnijeg proučavanja problema dimenzija učeničke percepcije muzejskih sadržaja, kao centralnog problema znanstvenih istraživanja. Stoga je naše istraživanje bilo usmjereno upravo na dimenzije učeničke percepcije muzejskih sadržaja

(zadovoljstvo, zainteresiranost, osjećaj uzbudljivosti i poticajnosti) u muzejskom kontekstu, ciljano promatrane u povezanosti s dobi učenika.

Empirijsko istraživanje

Metodologija

Istraživanje je provedeno u pet osnovnih škola Zadarske županije: tri osnovne škole u Zadru, jednoj osnovnoj školi u Benkovcu i jednoj osnovnoj školi u Privlaci. U istraživanju je sudjelovao 431 učenik/učenica. Ispitanici su bili učenici drugih ($n=215$) i četvrtih ($n=216$) razreda spomenutih škola. Uzorkovanje, s obzirom na mjesto prebivanja i pohađanja škole učenika i učenica, vršeno je prema broju stanovnika mjesta, što je ujedno bilo proporcionalno s razvijenošću muzejske djelatnosti u njemu. Prisutne su kategorije: veći grad (Zadar, 289 ispitanika), manji grad (Benkovac, 84 ispitanika) i manje mjesto (Privlaka, 58 ispitanika).

U istraživanju je korišten kombinirani metodološki pristup. Primjenom simultane triangulacije, analize i interpretacije, kvantitativnim podacima pridruživani su istovremeno rezultati analize i interpretacije kvalitativnih podataka s ciljem dubinskog i višedimenzionalnog objašnjavanja problema istraživanja. Kvantitativni su podatci prikupljeni anketiranjem, s ciljem prikupljanja podataka o učeničkim stavovima, osjećajima i interesima prema muzeju i aktivnostima u muzeju. Anketni upitnik je adaptirani oblik upitnika RR2: 2005, korišten u istraživanju *Renaissance in the Regions*, Centra za istraživanje muzeja i galerija na Odjelu muzejskih studija Sveučilišta u Leicester-u iz 2005. godine (Hooper-Greenhill, 2007, 113). Prilagođen djeci uzrasta od 7 do 11 godina, što znači da smo ga mogli koristiti za obe skupine ispitanika u istraživanju. Sastoji se od ukupno 8 pitanja. Prvih 6 pitanja su skale procjene s po pet čestica, dok su sedmo i osmo pitanja otvorenog tipa. Učenici su na Likertovim skalama od 5 stupnjeva procijenjivali koliko su pojedine tvrdnje točne za njih osobno. Procjenjivali su stupanj zadovoljstva, zanimljivosti, razumljivosti i poticajnosti muzejskih sadržaja. U sedmom, otvorenom pitanju, učenici su mogli opisati muzejske sadržaje, aktivnosti i sl., koje su im se tijekom

razrednog posjeta muzeju najviše svidjele. Slobodni tekstualni izraz, u odgovoru na sedmo pitanje, predstavlja iskaz o tome kako su se učenici osjećali tijekom muzejskog posjeta, te kvalitativnim pristupom, dopunjava kvantificirane podatke prethodnih pitanja iz upitnika. U posljednjem, također otvorenom pitanju, učenici su mogli crtežom izraziti svoj doživljaj muzeja. Nadalje, s učiteljima eksperimentalnih i kontrolnih skupina drugih i četvrtih razreda provedeni su polustrukturirani intervjui. Intervjui su bili vođeni prije muzejskog posjeta, kako bi učitelji/učiteljice mogli objasniti svoja očekivanja i mišljenja, te poslije muzejskog posjeta, kako bi mogli iskazati svoja zapažanja, mišljenja i stavove koji se odnose na učeničke doživljaje i postignuća tijekom muzejskih aktivnosti.

Problem istraživanja bio je utvrditi postoji li povezanost između dobi učenika i načina na koji učenici percipiraju muzej kao ustanovu i njegove sadržaje. Učenička je percepcija praćena raščlanjivanjem na njezine dimenzije (Hooper-Greenhill, 2007): stupanj zadovoljstva, osjećaj zanimljivosti, osjećaj razumljivosti i poticajnosti muzejskih sadržaja i njihovom samoprocjenom u okviru anketnog upitnika.

Cilj istraživanja bio je istražiti kojim dimenzijama percepcije muzeja i muzejskih aktivnosti učenici pojedine dobi daju prednost pri formiranju pozitivne percepcije muzeja. Pošlo se od pretpostavke da je pozitivna percepcija muzeja jedan od čimbenika značajnih za razumijevanje muzejskog konteksta kao važnog konteksta informalnog obrazovanja.

Stoga se pragmatična svrha našeg istraživanja uočava u traženju puteva ka obogaćivanju konteksta formalnog učenja, koji bi potencijalno mogao postati poticajan u procesu formiranja pozitivne percepcije muzeja i susreta s njegovim sadržajima u njegovom informalnom kontekstu.

Rezultati

Specifičnosti različitih dimenzija percepcije muzejskih sadržaja i aktivnosti promatrane su uspoređujući podatke, prikupljene anketnim upitnikom, među sudionicima istraživanja drugih i četvrtih razreda.

TABLICA 1 REZULTATI T-TESTA PREMA DOBI U OKVIRU SVIH SUDIONIKA ISTRAŽIVANJA

	<i>Arit. sred. 2.r.</i>	<i>Arit. sred. 4.r.</i>	<i>t-test iznos</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	<i>N 2.r</i>	<i>N 4.r.</i>	<i>Std. dev. eksp.</i>	<i>Std. dev. kontr.</i>
Zadovoljstvo muzejskim aktivnostima	4.75	4.51	3.15**	429	0.0017	220	211	0.67	0.89
Zainteresiranost za muzejske sadržaje	4.63	4.49	1.96*	429	0.0500	220	211	0.69	0.78
Subjektivni doživljaj razumljivosti i dostupnosti muzejskih sadržaja	4.35	4.32	0.46	429	0.6426	220	211	0.76	0.69
Doživljaj muzeja kao uzbudljivog mjesta	4.62	4.52	1.34	429	0.1820	220	211	0.70	0.80
Poticajnost muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti školskog učenja	4.37	4.43	-0.72	429	0.4731	220	211	0.89	0.80
Poticajnost muzejskih iskustva u odnosu na učeničke aktivnosti u slobodnom vremenu	4.37	3.89	4.50**	429	0.0000	220	211	1.10	1.12

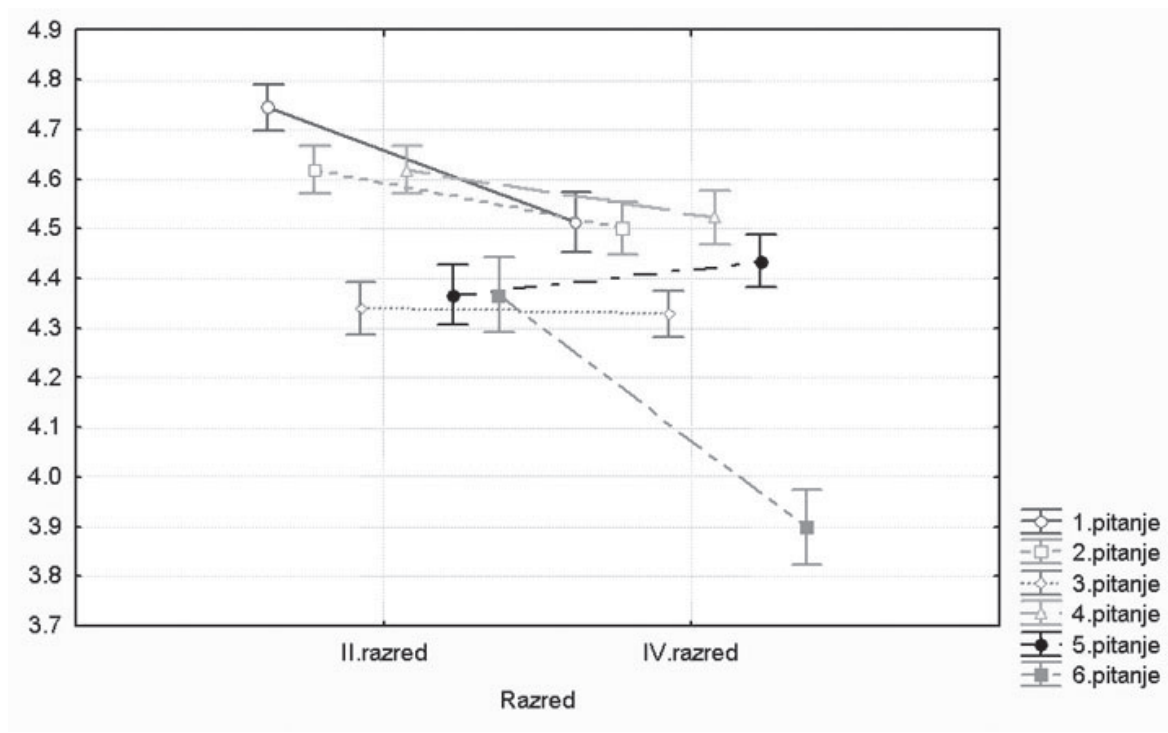
Oznake * $p < 0.05$, ** $p < 0.005$

Kod učenika drugih razreda uočena je značajno viša razina zadovoljstva muzejskim sadržajima [drugi razred $M=4,75$, $SD=0,67$, četvrti razred $M=4,51$, $SD=0,89$, $t(429)=3,15$, $p<0,005$], zainteresiranosti za njih [drugi razred $M=4,63$, $SD=0,69$, četvrti razred $M=4,49$, $SD=0,78$, $t(429)=1,96$, $p<0,05$] te doživljaja poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti u slobodnom vremenu [drugi razred $M=4,37$, $SD=1,10$, četvrti razred $M=3,89$, $SD=1,12$, $t(429)=4,50$, $p<0,005$].

Učenici četvrtih razreda doživljavaju muzejsko iskustvo kao poticajnije na aktivnosti školskog učenja od učenika mlađe dobne skupine [drugi razred $M=4,37$, $SD=0,89$, četvrti razred $M=4,43$, $SD=0,80$, $t(429)=-0,72$, $p>0,05$]. Ovdje nije uočljiva statistički značajna razlika budući da je razlika u doživljaju poticajnosti na aktivnosti školskog učenja, gdje su srednje vrijednosti više kod starijih učenika, znat-

no je manje izražena nego varijabla doživljaja poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti u slobodnom vremenu, izraženi kod mlađih učenika.

Dopunu iznesenih podataka predstavlja i grafički prikaz usporedbe srednjih vrijednosti s obzirom na dob ispitanika u okviru eksperimentalne skupine (prikaz 2). Uočljivo je da, unatoč relativno ujednačenoj raspršenosti podataka, znatan porast linija srednjih vrijednosti primjećujemo kod varijabli zadovoljstva muzejskim sadržajima i doživljaja poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti u slobodnom vremenu kod učenika drugih razreda. Na grafičkom je prikazu nešto manje uočljiv, ali ipak izrazit porast varijable zainteresiranosti za muzejske sadržaje kod učenika drugih razreda u odnosu na učenike četvrtih razreda.

Prikaz 2 Usporedba srednjih vrijednosti zavisnih varijabli s obzirom na dob ispitanika

Prikazani rezultati svoj puni pedagoški značaj ostvaruju u didaktičkom kontekstu, ukazujući na osobit značaj poticanja zadovoljstva muzejskim aktivnostima i zainteresiranosti za muzejske sadržaje didaktičko-komunikacijskim strategijama. Rezultati t-testa (tablica 1) ukazuju da razina zadovoljstva pada porastom kronološke dobi učenika u situaciji dobno nediferenciranog poučavanja, kakvo je provedeno u muzejskom okruženju tijekom istraživanja.

Istovremeno, takva je situacija više pogodovala poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti školskog učenja u skupini četvrtih nego u skupini drugih razreda. To nas navodi na zaključak da bi za učenike drugog razreda iznimno značajna bila dobno prilagođenija i didaktički strukturiranja muzejska komunikacija u svim aspektima spomenutim u teorijskom uvodu rada. Razina poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivno-

sti školskog učenja osobito je značajna ako želimo uspostavljati kurikularne poveznice muzejskih i školskih aktivnosti.

Ako željene pozitivne pedagoške ishode usmjerimo prema samostalnim učeničkim aktivnostima u njegovom slobodnom vremenu, koje želimo poticati muzejskim aktivnostima, tada nam rezultati t-testa (tablica 1) ukazuju na manju vjerojatnost da će do zadovoljavajuće razine poticajnosti, bez diferenciranog pristupa muzejskoj komunikaciji, doći u skupini starijih, nego u skupini mlađih učenika. Moguće je, dakle, zaključiti da bi i za učenike četvrtoga razreda iznimno značajna bila diferenciranja i dobno prilagođenija muzejska komunikacija.

Naše spoznaje o poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti školskog učenja u skupini učenika drugih i četvrtih razreda dopunjuju i iskazi njihovih učitelja i učiteljica, temeljeni na promatranjima tijekom muzejskog posjeta.

Intervju poslije muzejskog posjeta	Učiteljica drugog razreda	Učiteljica četvrtog razreda
Percepcija poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti školskog učenja	<i>Primjetila sam da im je posjet muzeju povećao interes za gradivo o ustanovama, posebice o kulturnim ustanovama. Isto tako su me počeli ispitivati kada ćemo ponovo zajednički u muzej i koji bi još muzej mogli posjetiti. Mislim da su u potaknuti na iniciranje izvanučioničke nastave, da me počnu nago-varati na ponovni odlazak u muzej.</i>	<i>Konkretno, sada u nastavi prirode i društva učimo cjelinu o povijesti Hrvata. Sjetili su se i rekli da staklo koje je u muzeju potječe baš iz ovih naših prostora. U ovim prostorima, koje sada naseljavaju Hrvati, živjeli su neka-da neki drugi ljudi i mi smo ih upoznali u muzeju. Bili su potaknuti na razmišljanje o antičkom razdoblju.</i>

Prikaz 3 Segment analize post-intervjua učiteljica drugog i četvrtog razreda, Zadar

Učiteljice su uočile poticajnost muzejskih sadržaja i aktivnosti u odnosu na aktivnosti školskog učenja. Isto su tako primjetile da su učenici sami pronašli kurikulumske poveznice u okviru nastavnih sadržaja drugog i četvrtog razreda, iako su muzejske aktivnost za obe skupine bile ujednačene i nediferencirane u odnosu na dob učenika. Iskazi

učiteljica, vezani uz varijablu poticajnosti muzejskih sadržaja i aktivnosti u odnosu na aktivnosti školskog učenja, u skladu su s rezultatima t-testa za istu varijablu, budući da se niti kod rezultata t-testa ne uočava statistički značajna razlika za spomenutu varijablu [drugi razred $M=4,37$, $SD=0,89$, četvrti razred $M=4,43$, $SD=0,80$, $t(429)=-0,72$, $p>0,05$].

Intervju poslije muzejskog posjeta	Učiteljica drugog razreda	Učiteljice četvrtog razreda
Percepcija poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti u slobodnom vremenu učenika	<p>1. učiteljica <i>Jedan mi je dječak rekao da bi volio u muzej povesti svoju majku, da bi on tada bio njezin vodič. Rekao je da bi želio biti arheolog kad odraste. Dvije djevojčice su razgovarale o sakupljanju bočica parfema kao mogućnosti stvaranja zbirke.</i></p> <p>2. učiteljica <i>Jedna je djevojčica donijela zanimljive komadiće stakla s morskog žala od kuće. Dakle bila je potaknuta na promatranje sakupljenog materijala i razmišljanje o njemu. Mnogi su rekli da bi željeli posjetiti još neke muzeje i da su o tome razgovarali s roditeljima.</i></p>	<p>1. učiteljica <i>Da, neki učenici su bili zainteresirani za pojedinosti. Jedan dječak je stalno crtao, skicirao izložke u svoj notes. Rekao je da ih želi zapamtiti. Pridružilo mu se nekoliko djevojčica. Jedna djevojčica je rekla da je sve papire potrošila. Znači, oni su željeli što više podataka ponijeti sa sobom.</i></p> <p>2. učiteljica <i>Jedan od dječaka je rekao da će se obavezno dogovoriti sa svojom mamom i da će još jednom posjetiti muzej. Rekao je da bi njegova mama bila sretna. I oni se oni bave kreativnim aktivnostima. I mama je kreativna.</i></p>

Prikaz 4 Segment analize post-intervjua učiteljica drugog i četvrtog razreda, Zadar

Učiteljice su uočile poticajnost muzejskih sadržaja i aktivnosti u odnosu na aktivnosti u slobodnom vremenu učenika. Ipak, u iskazima se učiteljica drugih razreda uočava veća usmjerenost prema muzejskim artefaktima i pokušaju stvaranja vlastitih zbirki u slobodnom vremenu učenika, dok iskazi učiteljica četvrtih razreda upućuju na učenički pristup koji je sličniji nastavnim aktivnostima. Iskazi učiteljica, vezani uz varijablu poticajnosti muzejskih sadržaja i aktivnosti u odnosu na aktivnosti u slobodnom vremenu, u skladu su s rezultatima t-testa za istu varijablu, budući da se kod rezultata t-testa uočava statistički značajna razlika za spomenutu varijablu [drugi razred $M=4,37$, $SD=1,10$, četvrti razred $M=3,89$, $SD=1,12$, $t(429)=4,50$, $p<0,005$]. Ipak, vrijednost je kvalitativnih podataka kod šeste varijable, upravo u dopuni i doprinosu produbljenom razumijevanju prirode i načina poticajnosti muzejskih aktivnosti, a ne u samoj potvrdi pokazatelja dobivenih analizom i interpretacijom kvantitativnih podataka.

U tom su nam smislu dragocjeni i pisani iskazi učenika, kao i analiza njihovih crteža, provedena prilagodbom Khunove metode analize dječjih crteža (Kisovar-Ivanda, Batarello Kokić, 2012). Na crtežima se učenika drugih razreda uočava usmjerenost na izložbene predmete (71,02%), socijalne interakcije u vršnjačkim skupinama (34,47%), socijalne interakcije na relaciji dijete-odrasla osoba (23,38%), unutarnji prostor muzeja (77,89%) i prostor izvan muzejske zgrade (22,1%). Na crtežima učenika četvrtih razreda uočava se usmjerenost na izložbene predmete (72,43%), socijalne interakcije u vršnjačkim skupinama (31,88%), socijalne interakcije na relaciji dijete-odrasla osoba (10,77%), unutarnji prostor muzeja (82,73%) i prostor izvan muzejske zgrade (16,63%). Uspoređujući navedene podatke, vezane uz analizu i interpretaciju učeničkih crteža, uočavamo relativnu ujednačenost rezultata koji se odnose na usmjerenost na izložbene predmete i socijalne interakcije u vršnjačkim skupinama. Razlika je uočljiva kod socijalnih interakcija na relaciji dijete-odrasla osoba, gdje kod ujednačeno modeliranih muzejskih aktivnosti u skupinama drugih i

četvrtih razreda, uočavamo manji značaj spomenutih interakcija. To nam ukazuje na potrebu preciznijeg dobno diferenciranog modeliranja muzejskih aktivnosti, prilagođenih perceptivnim specifičnostima učenika četvrtih razreda. U učeničkoj dobi, koja težište spontanih socijalnih interakcija počinje usmjeravati pretežito prema vršnjačkim skupinama, što je također u kontekstu muzejske komunikacije vrlo vrijedno, treba kvalitetnim aktivnostima dodatno poticati i komunikaciju s odraslim osobama u muzejskom prostoru kako bi se optimalno iskoristili svi potencijali muzejskog okruženja.

Učenici četvrtih razreda u prikazima se muzejskog posjeta više usmjeravaju prema prikazu unutarnjeg prostora muzeja, a manje prema prostoru izvan muzejske zgrade (muzejsko dvorište, vanjski izgled muzejske zgrade, prikaz dolaska u muzej i sl.) od učenika drugog razreda. Objašnjenje je moguće potražiti u činjenici da je za većinu učenika drugog razreda ovo bio prvi posjet muzeju te da su oni fascinirani samom mogućnošću posjeta i muzejskom ustanovom kao takvom. Učenici četvrtih razreda već posjeduju prethodna iskustva muzejskih posjetitelja i više su usmjereni na unutarnji prostor muzeja i izložke, a istovremeno manje fascinirani samim muzejskim posjetom, muzejskom zgradom i njezinim okolnim prostorom. To nas upućuje na zaključak da je kod učenika mlađe dobne skupine iznimno važno, kvalitetno osmišljenim obrazovnim aktivnostima, poticati učenike i na interakcije sa samim muzejskim predmetima (usmjerenost na muzejske artefakte).

U poduzorku učenika i učenica drugih razreda uočavamo izraženu korelaciju između povezanosti varijabli subjektivnog doživljaja razumljivosti i dostupnosti muzejskih sadržaja i učeničkog doživljaja poticajnost muzejskog iskustva u odnosu na učeničke aktivnosti u slobodnom vremenu ($r=0,39$, $p<0,001$). Moglo bi se zaključiti, da uz prije navedene čimbenike, za učenike mlađe školske dobi, razumljivost i dostupnost muzejskih sadržaja predstavlja važan čimbenik pri poticanju zainteresiranosti za muzejske sadržaje.

TABLICA 2 PEARSONOV KOEFICIJENT KORELACIJE MEĐU ZAVISNIM VARIJABLAMA U PODUZORKU DRUGIH RAZREDA

	Arit. sred.	Stand dev.	P1	P2	P3	P4	P5	P6
P1 - Zadovoljstvo muzejskim aktivnostima	4.74	0.68	1.00	0.37**	0.09	0.20*	0.18*	0.14*
P2 - Zainteresiranost za muzejske sadržaje	4.62	0.69	0.37**	1.00	0.11*	0.31**	0.11*	0.18*
P3 - Subjektivni doživljaj razumljivosti i dostupnosti muzejskih sadržaja	4.34	0.76	0.09	0.11*	1.00	0.17*	0.25**	0.39**
P4 - Doživljaj muzeja kao uzbudljivog mjesta	4.62	0.70	0.20*	0.31**	0.17*	1.00	0.36**	0.21**
P5 - Poticajnost muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti školskog učenja	4.37	0.90	0.18*	0.11*	0.25**	0.36**	1.00	0.29**
P6 - Poticajnost muz. iskustva u odnosu na učeničke aktivnosti u slobodnom vremenu	4.37	1.11	0.14*	0.18*	0.39**	0.21**	0.29**	1.00

Oznake * $p < 0.05$, ** $p < 0.001$

Dopunu uočenih povezanosti nalazimo i u pisanim iskazima učenika i učenica drugog razreda iz Zadra.

U muzeju mi se najviše svidio zagonetni predmet. Bio mi je jako zanimljiv. O njemu su nam puno toga ispričali i objasnili sve što smo pitali. U nje ga se stavljaju parfemi, otrovi i još nešto što bi još želio saznati.

Učenik, 2.r., Zadar

U muzeju mi se najviše svidjelo kada smo gledali film. Onda se ugasio pa nam je teta pričala kako se što radi. Bilo mi je zanimljivo jer je teta pričala glasno i sve sam razumjela. Htjela bi još slušati takve priče.

Učenica, 2.r., Zadar

Nadalje, interpretacijom koeficijenta korelacije među zavisnim varijablama u poduzorku četvrtih razreda (tablica 3) uočavamo vrlo visoki Pearsonov koeficijent korelacije između varijable zadovoljstva muzejskim aktivnostima i zainteresiranosti za muzejske sadržaje ($r=0.64$, $p<0.001$). Navedeni međudodnos izražen je i u pouzorku drugih razreda ($r=0.37$, $p<0.001$, tablica 2). Međutim, kao što se iz izloženih podataka vidi, najznačajniji je u skupini četvrtih razreda.

TABLICA 3 PEARSONOV KOEFICIJENT KORELACIJE MEĐU ZAVISNIM VARIJABLAMA U PODUZORKU ČETVRTIH RAZREDA

	Arit. sred.	Stand. dev.	P1	P2	P3	P4	P5	P6
P1 - Zadovoljstvo muzejskim aktivnostima	4.51	0.88	1.00	0.64**	0.07	0.43**	0.24**	0.39**
P2 - Zainteresiranost za muzejske sadržaje	4.50	0.78	0.64	1.00	0.04	0.45**	0.14*	0.36**
P3 - Subjektivni doživljaj razumljivosti i dostupnosti muzejskih sadržaja	4.33	0.69	0.07	0.04	1.00	-0.01	0.18*	0.09
P4 - Doživljaj muzeja kao uzbudljivog mjesta	4.52	0.80	0.43**	0.45**	-0.01	1.00	0.14*	0.39**
P5 - Poticajnost muzejskog iskustva u odnosu na aktivnosti školskog učenja	4.44	0.79	0.24**	0.14*	0.18*	0.14*	1.00	0.30**
P6 - Poticajnost muz. iskustva u odnosu na učeničke aktivnosti u slobodnom vremenu	3.90	1.12	0.39**	0.36**	0.09	0.39**	0.30**	1.00

Oznake * $p < 0.05$, ** $p < 0.001$

U tom smislu, u svome pismenom iskazu, govori i učenik četvrtog razreda iz Zadra.

Staklo je bilo zanimljivo i bilo mi je uzbudljivo. Bilo je kamena. Tamo je tiho. Naučio sam dosta toga o muzeju. Onaj čovjek što je govorio bio mi je zanimljiv. Vanka sam puno slikao, a doma crtao.

Učenik, 4.r., Zadar

Slično je usmjeren i iskaz učiteljice četvrtog razreda iz Zadra.

Mislim da im je cijeli muzejski prostor bio uzbudljiv i da su im svi izložci bili uzbudljivi. Raspitivali su se zašto su neki predmeti u krhotinama. Pitali su kustosa zašto su neki predmeti slijepljeni, zašto su u određenim bojama. Postavljali su i pitanja ve-

zana uz veličinu i oblik određenih predmeta, čemu služe predmeti upravo takvog oblika, zašto su neki stakleni predmeti tako mali. Uglavnom ih je zanimala namjena tih staklenih posudica. Oni ne mogu previše ulaziti u povijesnu problematiku; bilo im je dosta da im se kaže da su predmeti nastali davno ili jako davno.

Učiteljica, 4.r., Zadar

Osim povezanosti varijable zadovoljstva muzejskim aktivnostima i zainteresiranosti za muzejske sadržaje, ovi i ostali pisani iskazi učitelja i učenika četvrtih razreda daju nam i moguće smjernice u oblikovanju muzejskih aktivnosti primjerenih interesima upravo te dobne skupine učenika.

Zaključak

Učenici drugih i četvrtih razreda tijekom muzejskog su posjeta sudjelovali u ujednačenim (na isti način strukturiranim i od istih kustosa vođenim) muzejskim aktivnostima, tijekom kojih su usmjeravani na iste segmente muzejskog postava. Rezultati t-testa ukazuju da razina zadovoljstva, u situaciji spontanog, dobno nediferenciranog poučavanja provedenog u muzejskom okruženju tijekom istraživanja, pada porastom kronološke dobi učenika.

Pearsonov koeficijent korelacije ukazuje na izraženu korelacijsku povezanost varijabli subjektivnog doživljaja razumljivosti i dostupnosti muzejskih sadržaja i učeničkog doživljaja poticajnosti muzejskog iskustva u odnosu na učeničke aktivnosti u slobodnom vremenu u poduzorku učenika drugih razreda. Mogli bismo zaključiti da za učenike mlađe školske dobi, razumljivost i dostupnost muzejskih sadržaja predstavlja važan čimbenik pri poticanju zainteresiranosti za muzejske sadržaje, što je osobito značajno ako želimo uspostavljati kurikularne poveznice muzejskih i školskih aktivnosti. Nadalje, interpretacijom koeficijenta korelacije među zavisnim varijablama u poduzorku četvrtih razreda uočavamo vrlo visok Pearsonov koeficijent korelacije između varijabli zadovoljstva muzejskim aktivnostima i zainteresiranosti za muzejske sadr-

žaje. Navedeni međudodnos izražen je i u poduzorku drugih razreda, ali je najznačajniji u poduzorku četvrtih razreda.

Analiza i interpretacija učeničkih crteža i pisanih iskaza učenika, kao i prijepisa intervjua s njihovim učiteljima (kvalitativnih podataka) potvrđuje i dopunjuje zaključke dobivene interpretacijom rezultata t-testa i Pearsonovog koeficijenta korelacije (kvantitativnih podataka). Spomenutim je analizama i interpretacijama kvalitativnih podataka uočeno da pri dobno nediferenciranom poučavanju provedenom u muzejskom okruženju, učenici mlađe dobne skupinu pažnju više usmjeravaju prema muzejskoj zgradi i njezinom prostoru te socijalnim interakcijama na relaciji dijete-odrasla osoba u muzejskom okruženju, dok učenici starije dobne skupinu pažnju više usmjeravaju prema muzejskim izlošcima i socijalnim interakcijama unutar vršnjačkih skupina.

Možemo uočiti da navedeni zaključci svoj puni pedagoški značaj ostvaruju u didaktičkom kontekstu, ukazujući na osobit značaj poticanja zadovoljstva muzejskim aktivnostima, zainteresiranosti za muzejske sadržaje, kao i poticanja različitih socijalnih interakcija pomnim osmišljavanjem didaktičko-komunikacijskih strategija precizno diferenciranih u odnosu na dob učenika.

Literatura

- Balić Šimrak, A., Šverko, I., Županić Benić, M. (2011) U prilog holističkom pristupu kurikulumu likovne kulture u ranom odgoju i obrazovanju. U: *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju*, ur.: Žabčić, D. i dr., Zagreb: Europski centar za sustavna i napredna istraživanja i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Crmpotich, C., Peers, L. (2011) The scholar-practitioner expanded: an indigenous and museum research network. *Museum Management and Curatorship*, Vol. 26(5), str. 421-440.
- Falk, J., Dierking, L. (2000) *Learning from museums*. Walnut Cr., CA: AltaMira Press.
- Falk, D., Dierking, L., Foutz, S. (2007) *In Principle, In Practice: Museums as Learning Institutions*. Lanham, Plymouth: AltaMira Press.
- Heim, M. (1980) Bibliografija o odgojno-obrazovnoj djelatnosti muzeja, u *Odgojna i obrazovna uloga muzeja*, ur: Vavra, I. Zagreb: Hrvatski školski muzej, str. 121-130.
- Hooper-Greenhill, E. (2007) *Museums and Education*. London, New York: Routledge.
- Hrvatsko muzejsko društvo (2004) *Zornik radova Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem* (Zadar, 7.-9. 11., 2002.). Ur.: Kletečki, E. Zagreb: HMD.
- Hrvatsko muzejsko društvo (2006) *Zornik radova Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem* (Vukovar, 14.-16. 10., 2004.). Ur.: Kletečki, E. Zagreb: HMD.
- Hrvatsko muzejsko društvo (2007) *Zornik radova Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem* (Knin, 11.-14. 10. 2006.). Ur.: Pejković, B. Zagreb: HMD.
- Hrvatsko muzejsko društvo (2010) *Zornik radova Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem* (Rijeka – Dubrovnik – Bari – Rijeka, 29. 9. do 3. 10. 2008.) Ur: Škarić, M., Brezinščak, R. Zagreb: HMD
- Kelly, L., Groundwater-Smith, S. (2004) *As We See It: Learning in the Museum Using Multiple Perspectives*. Sydney: University of Technology.
- Kisovar-Ivanda, T. (2008) Muzeji i škole partneri u obrazovanju. U: *Pedagogija i društvo znanja*, ur: Cindrić, M., Domović, V., Matijević, M., Učiteljski fakultet u Zagrebu, Vol. 2, str. 185.-189.
- Kisovar-Ivanda, T. (2009) Uloga didaktičkog strukturiranja muzejskih sadržaja u stvaranju školskog kurikula. *Magistra Iadertina* 4(4), Zadar, ur.: Bacalja, R., str. 69- 83.
- Kisovar-Ivanda, T., Batarelo Kokić, I. (2012) Kombinirana metodologija u istraživanju učeničkih percepcija muzeja, u *Pedagogija i društvo znanja*, ur: Hrvatić, N., Klapan, A., str. 198-206.
- Kisovar-Ivanda, T. (2012) *Povezanost didaktičkoga strukturiranja muzejskih sadržaja i učeničke percepcije muzeja*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: aFilozofski fakultet.
- Košćević, Ž. (1980) *Muzeologija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu*, u *Odgojna i obrazovna uloga muzeja*, ur: Vavra, I. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 52-56.
- Moffat, H. i Woolard, V. (2004) *Museum and Gallery Education: A Manual of Good Practice*. Lanham, Plymouth: AltaMira Press.
- Packer, J. (2006) . Learning for Fun: The Unique Contribution of Educational Leisure Experiences. U: Doering, Z. (ur.): *Curator: The Museum Journal* (49(3), str. 329–344.). San Francisco: California Academy of Sciences.
- Peteh, M. (1980) Oblici suradnje kulturnih institucija i predškolskih ustanova, u *Odgojna i obrazovna uloga muzeja*, ur: Vavra, I., Zagreb: Hrvatski školski muzej, str. 13-17.
- Previšić, V. (2007) Pedagogija i metodologija kurikuluma, u *Kurikulum: Teorije-metodologija-sadržaj-struktura*, ur.: Previšić, V. Zagreb: Zavod za pedagogiju i Školska knjiga.
- Piscitelli, B., Everett, M., Weier, K. (2003) *Enhancing Young Children's Museum Experience*. Queensland: QUT- Museums Collaborative.
- Poljak, V. (1980) Utvrđivanje zajedničkog programa škole i muzeja, u *Odgojna i obrazovna uloga muzeja*, ur: Vavra, I. Zagreb: Hrvatski školski muzej, str. 18-22.
- Raspović, C., Nedić-Bilan, D. (2007) Scenskom igrom do baštine, u zborniku radova (ur. Mrkonjić, A.) *Zavičajna baština HNOS i kurikulum*. Split: Književni krug.
- RCMG (2001) *Making Meaning in Art Museums: Visitors' Interpretative Strategies at Nottingham*

Castle Museum and Art Gallery, Leicester. <http://www.le.ac.uk/ms/research/Reports/Making%20Meaning%20> (8/2011)

Rheinberg, F. (2004) *Motivacija*. Zagreb: Naklada Slap.

Rennie, L. i McClafferty, T. (1996) Science centres and science learning. *Studies in Science Education*, 27, str. 53-98.

Rosić, V. (2005) Pedagoško značenje muzeja. Zbornik radova *Zavičajno blago u funkciji razvoja Zabiokovlja*. Ur: Mrkonjić, A., str. 265-278.

Serrell, B. (1996) *Exhibit labels: An interpretive approach*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.

Snaddon, J., Turner, E., Foster, W. (2008) *Children's Perceptions of Rainforest Biodiversity: Which Animals Have the Lion's Share of Environmental Awareness?*

www.plosone.org/journal.pone.0002579 (2/2012)

Škarić, M. (2011) *Progresivna pedagogija Johna Dewya i praksa u muzejima u Hrvatskoj. Izlaganje*: Muzejska izložba kao oblik edukacije, Osijek, 1. travnja 2011.

Škiljan, M. (1980) *Muzeji i škole – komplementarne ustanove*, u *Odgojna i obrazovna uloga muzeja*, r: Vavra, I. Zagreb: Hrvatski školski muzej, str. 41-44.

Šola, T. (1980) Što je muzejima potrebno za odgojno-obrazovni rad?, u *Odgojna i obrazovna uloga muzeja*, ur: Vavra, I. Zagreb: Hrvatski školski muzej, str. 47-51.

Sušić (2011) 16. Edukativna akcija Dodir. <http://www.savez-slijepih.hr/hr/clanak/5-zeljka-susic-16-muzejska-edukativna-akcija-povodu-medunarodnog-dana-muzeja-dodir-688/> (12/2011.)

Tofanenko, B. (2011) The pedagogical challenges of interminable learning. *Museum Management and Curatorship*, Vol. 26(5), str. 481-495.

Vouk (2011) 16. Edukativna akcija Dodir. <http://www.savez-slijepih.hr/hr/clanak/5-zeljka-susic-16-muzejska-edukativna-akcija-povodu-medunarodnog-dana-muzeja-dodir-688/> (12/2011.)¹